

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU

1. Nazwa

ZAŁOŻENIE FOLWARCZNE

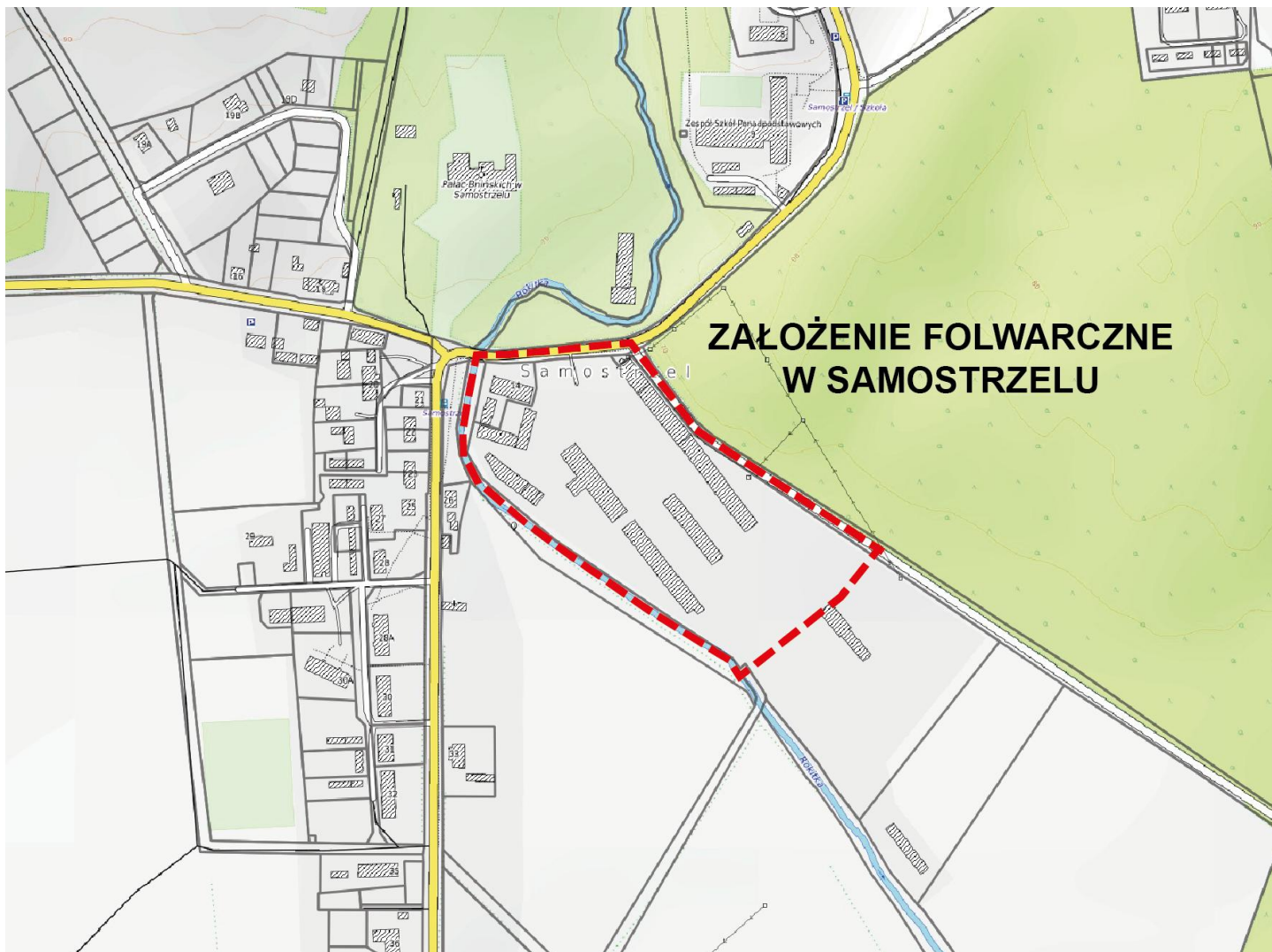
2. Czas powstania

XIX w.

3. Miejscowość

SAMOSTRZEL

7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

Mapa założenia folwarcznego i części miejscowości Samostrzel – kolorem czerwonym oznaczono granice założenia folwarcznego

4. Adres

ulica i nr: -

nr działki: **135/2, 135/4 i 135/5 oraz fragmenty: 19, 132 i 134**

współrzędne: -

5. Przynależność administracyjna

województwo **kujawsko-pomorskie**

powiat **nakielski**

gmina **Sadki**

6. Formy ochrony

Obiekt ujęty w **wojewódzkiej ewidencji zabytków**

Obiekt ujęty w **Gminnej ewidencji zabytków** Gminy Sadki, przyjętej **Zarządzeniem nr 94.2022** Wójta Gminy Sadki z dnia 1 grudnia 2022 r.

Założenie folwarczne położone jest w bezpośrednim sąsiedztwie zespołu pałacowo-parkowego w Samostrzelu, po południowo-wschodniej stronie historycznej części rezydencjonalnej. Układ przestrzenny folwarku związany jest z przebiegiem dróg lokalnych oraz naturalnym ukształtowaniem doliny rzecznej. Bliskość cieku wodnego miała znaczenie gospodarcze i funkcjonalne dla działania majątku, zwłaszcza w zakresie zaplecza produkcyjnego, hodowlanego i przetwórczego.

Folwark w Samostrzelu stanowi integralną część dawnego majątku ziemskiego rodziny Bnińskich, rozwijanego od końca XVII w. wraz z rozbudową rezydencji pałacowej i organizacją zaplecza gospodarczego. Założenie pełniło funkcję produkcyjną, hodowlaną i magazynową dla rozległego majątku, obejmującego grunty rolne, lasy oraz zakłady przetwórcze. Zabudowa folwarczna skupiona została wzdłuż dróg dojazdowych oraz wokół rozległych placów gospodarczych, umożliwiających komunikację pomiędzy poszczególnymi obiektami produkcyjnymi, inwentarskimi i magazynowymi.

Historyczny układ folwarku pozostaje czytelny pomimo częściowych przekształceń, wtórnych podziałów własnościowych oraz zmian funkcjonalnych. Zachowane budynki pochodzą głównie z XIX i początku XX w. i reprezentują architekturę folwarczną charakterystyczną dla zespołów gospodarczych regionu. W skład zespołu wchodzi m.in. gorzelnia, płatkarnia, stodoły, wolarnia, stajnie, obora, zabudowa mieszkalna pracowników folwarcznych oraz oficyna dworska. Obiekty te wznoszono przede wszystkim w konstrukcji murowanej, z wykorzystaniem cegły, a część zabudowy posiada również elementy konstrukcji ryglowej.

Istotnym elementem założenia była infrastruktura techniczna i produkcyjna majątku, obejmująca m.in. kuźnię, garaż dla lokomobili, piwnice ziemne, lodownie oraz silosy. Charakterystyczną cechą zespołu pozostaje powiązanie funkcjonalne zabudowy gospodarczej z terenami otwartymi, drogami dojazdowymi, dawnymi urządzeniami produkcyjnymi oraz zapleczem hodowlanym.

Folwark w Samostrzelu stanowił ważną część gospodarki majątku ziemskiego. W okresie największego rozwoju związany był m.in. z hodowlą bydła, produkcją nabiału, reprodukcją nasion zbóż i buraków cukrowych oraz działalnością przetwórczą prowadzoną w oparciu o gorzelnię i tartak. Rozbudowane zaplecze gospodarcze było podstawą funkcjonowania całego zespołu pałacowo-folwarcznego.

Wartość zabytkowa założenia wynika z zachowanego układu przestrzennego dawnego folwarku, czytelnych relacji z zespołem pałacowo-parkowym, obecności licznych budynków gospodarczych i technicznych oraz znaczenia zespołu jako świadectwa organizacji i funkcjonowania majątku ziemskiego w Samostrzelu.

Stan zachowania założenia folwarcznego należy określić jako zróżnicowany, ogólnie dostateczny, miejscami zły. Po II wojnie światowej część obiektów zaadaptowano na potrzeby państwowych gospodarstw rolnych oraz zaplecza szkoły rolniczej funkcjonującej w pałacu. W wyniku wieloletnich przekształceń część budynków utraciła pierwotne funkcje, a niektóre zostały przebudowane lub zdegradowane.

Pomimo tych zmian historyczny układ przestrzenny założenia folwarcznego pozostaje w znacznym stopniu czytelny. Zachowany jest układ placów gospodarczych, dróg wewnętrznych oraz zasadnicze rozmieszczenie zabudowy produkcyjnej, inwentarskiej i magazynowej. Widoczne są również historyczne relacje przestrzenne pomiędzy częścią gospodarczą a zespołem pałacowo-parkowym oraz doliną Rokitki. Znaczna część zabudowy zachowała historyczną bryłę i podstawowe cechy architektoniczne, jednak wiele obiektów uległo przekształceniom związanym ze zmianą funkcji, wtórnymi adaptacjami lub wieloletnim brakiem właściwych remontów.

Należy dążyć do zachowania historycznego układu przestrzennego zespołu folwarcznego wraz z relacjami funkcjonalnymi pomiędzy poszczególnymi obiektami oraz powiązaniem z zespołem pałacowo-parkowym i doliną Rokitki. Istotne jest utrzymanie czytelności historycznych dróg wewnętrznych, placów gospodarczych oraz dawnych podziałów przestrzennych założenia.

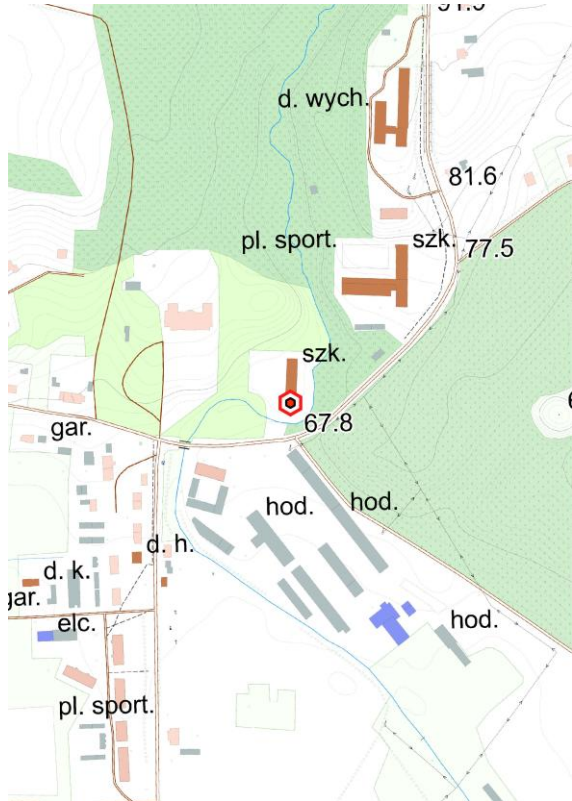
Wskazane jest zachowanie historycznej zabudowy gospodarczej, produkcyjnej i inwentarskiej wraz z jej charakterystycznymi cechami architektonicznymi, w tym bryłami budynków, geometrią dachów, materiałem elewacyjnym oraz detalem ceglany. Prace remontowe i adaptacyjne powinny być prowadzone z poszanowaniem historycznej substancji zabytkowej oraz charakteru poszczególnych obiektów.

Należy unikać wprowadzania zabudowy dysharmonizującej z historycznym charakterem zespołu, nowych dominant przestrzennych oraz obiektów zakłócających historyczne relacje widokowe i kompozycję przestrzenną założenia.

Działania inwestycyjne, remontowe, modernizacyjne oraz związane z zagospodarowaniem terenu powinny być prowadzone z poszanowaniem wartości zabytkowych zespołu, a w przypadkach wymaganych przepisami – po dokonaniu stosownych uzgodnień lub uzyskaniu wymaganych pozwoleń właściwego organu ochrony zabytków.

Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość
1. Nazwa BROWAR	2. Czas powstania 1880 r.		SAMOSTRZEL
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym widok w kierunku północno-wschodnim widok w kierunku południowo-zachodnim		4. Adres ulica i nr: Samostrzel nr działki: 5/3 współrzędne: 53.142530, 17.441860 5. Przynależność administracyjna województwo kujawsko-pomorskie powiat nakielski gmina Sadki 6. Formy ochrony Obiekt usytuowany jest na terenie wpisanym do rejestru zabytków pod numerem: A/884 z dnia 21.07.1970 r. Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków Obiekt ujęty w Gminnej ewidencji zabytków Gminy Sadki, przyjętej Zarządzeniem nr 94.2022 Wójta Gminy Sadki z dnia 1 grudnia 2022 r. Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

8. Historia, opis i wartości

Budynek dawnego browaru stanowi element zespołu folwarcznego. Obiekt usytuowany jest na terenie parku pałacowego i pozostaje powiązany funkcjonalnie z pozostałą zabudową folwarczną oraz zespołem rezydencjonalnym.

Browar został wzniesiony około 1880 r. jako obiekt produkcyjny związany z przetwórstwem rolnym w ramach majątku ziemskiego. Po II wojnie światowej utracił swoją pierwotną funkcję i został zaadaptowany na cele magazynowe. W okresie późniejszym obiekt uległ stopniowej degradacji i przez długi czas pozostawał w stanie ruiny. Obecnie budynek znajduje się w trakcie prac remontowo-konserwatorskich i adaptacyjnych.

Obiekt wzniesiono z cegły pełnej palonej, w wątku krzyżowym, jako budynek nietynkowany, o masywnych murach. Posadowiony jest na podmurówce ceglanej. Budynek założony został na planie prostokąta, z charakterystyczną ośmioboczną wieżą usytuowaną w narożniku północno-zachodnim. Jest to obiekt podpiwniczony, trzykondygnacyjny, z użytkowym poddaszem.

Pokrycie dachowe stanowiła pierwotnie dachówka ceramiczna typu karpiówka, układana w łuskę.

Elewacje budynku opracowano w cegle licowej, z wykorzystaniem detalu architektonicznego. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte są prosto, pełnołukowo lub łukiem odcinkowym, z dekoracyjnym opracowaniem nadproży. Na elewacjach występują liczne gzymsy oraz elementy artykulacji pionowej i poziomej.

Szczególnie charakterystyczna jest bryła wieży oraz elewacje szczytowe, wzbogacone o elementy stylizowane na architekturę obronną, w tym narożne wieżyczki oraz zwieńczenia w formie krenelażu. W partiach poddasza i wieży występują także blendy oraz otwory okienne o zróżnicowanych formach, w tym otwory okrągłe. Stolarka okienna i drzwiowa była pierwotnie drewniana.

W okresie powojennym, w wyniku zmiany funkcji oraz braku bieżących remontów, obiekt uległ znacznemu zniszczeniu. Degradacji uległy elementy konstrukcyjne, stolarka oraz detal architektoniczny, a część otworów została wtórnie przekształcona lub zamurowana.

Wartość zabytkowa obiektu wynika z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, zachowanej ceglanej bryły, charakterystycznej wieży, bogatego detalu architektonicznego oraz znaczenia browaru jako świadectwa przetwórczego zaplecza majątku ziemskiego w Samostrzelu.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Obecnie obiekt znajduje się w trakcie prac budowlanych, zabezpieczających i konserwatorskich, których celem jest poprawa jego stanu technicznego oraz przywrócenie wartości użytkowych i zabytkowych. W okresie poprzedzającym rozpoczęcie robót budynek znajdował się w stanie zaawansowanej degradacji, wynikającej z wieloletniego braku użytkowania oraz braku bieżących remontów.

Zaleca się kontynuację prac remontowo-konserwatorskich z zachowaniem zasad ochrony substancji zabytkowej. Szczególnie istotne jest zachowanie i konserwacja historycznej ceglanej struktury murów wraz z detalem architektonicznym, w tym gzymsów, obramień otworów oraz elementów dekoracyjnych wieży. Należy dążyć do maksymalnego zachowania historycznej substancji budynku, przy jednoczesnym uzupełnianiu braków materiałem o zbliżonych parametrach, fakturze, kolorystyce i technologii wykonania.

Wskazane jest odtworzenie stolarki okiennej i drzwiowej w formach odpowiadających historycznym wzorom, na podstawie zachowanych reliktyw, dokumentacji archiwalnej, materiałów ikonograficznych lub analogii konserwatorskich.

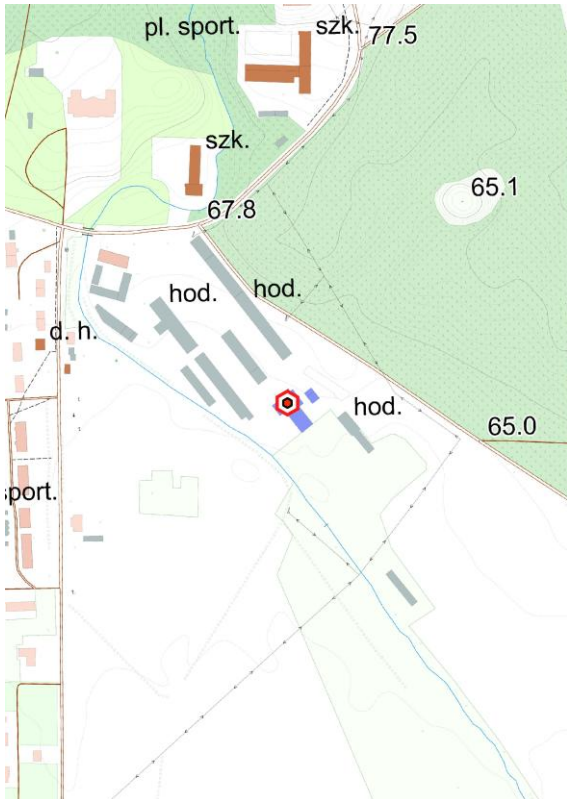
Obiekt ujęty jest w gminnej ewidencji zabytków i znajduje się na terenie wpisanym do rejestru zabytków. Prace remontowe, konserwatorskie, restauratorskie, budowlane, adaptacyjne oraz działania związane z zagospodarowaniem terenu należy prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami po uzyskaniu wymaganych uzgodnień lub pozwoleń właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
GORZELNIA w zespole FOLWARCZNYM		1910 r.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.140391, 17.443426	
widok w kierunku południowo-zachodnim				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	
				Obiekt ujęty w Gminnej ewidencji zabytków Gminy Sadki, przyjętej Zarządzeniem nr 94.2022 Wójta Gminy Sadki z dnia 1 grudnia 2022 r.	

Budynek dawnej gorzelni stanowi element zespołu folwarcznego w Samostrzelu. Obiekt usytuowany jest w obrębie dawnego podwórza gospodarczego i pozostaje powiązany funkcjonalnie z pozostałą zabudową produkcyjną, magazynową i gospodarczą folwarku.

Folwark stanowił zaplecze gospodarcze rezydencji, pełniąc funkcje rolnicze, hodowlane i przetwórcze. W jego strukturze znajdowały się liczne obiekty o różnicowanym przeznaczeniu, w tym budynki produkcyjne, magazynowe oraz mieszkalne dla pracowników. Gorzelnia pełniła istotną rolę w przetwarzaniu płodów rolnych.

Gorzelnia została wzniesiona około 1910 r., w okresie, gdy właścicielką majątku była hr. Maria Bnińska. Datowanie obiektu potwierdza zachowany detal architektoniczny na elewacji. Obiekt składał się z budynku głównego oraz części magazynowej, a funkcjonalnie powiązany był także z budynkiem płatkarni. Po 1945 r. gorzelnia utraciła swoją pierwotną funkcję produkcyjną i była adaptowana na cele mieszkalne oraz magazynowe, co wiązało się z częściowymi przekształceniami wnętrza i wyposażenia.

Obiekt wzniesiono z cegły pełnej palonej, w wątku krzyżowym, jako budynek nietynkowany, o znacznej grubości murów. Część magazynowa posadowiona jest częściowo na podmurówce kamiennej. Budynek założony został na planie prostokąta, jako obiekt wielotraktowy, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, z użytkowym poddaszem. Bryłę nakrywa dach dwuspadowy o drewnianej konstrukcji.

Elewacje opracowano w cegle licowej, z wykorzystaniem detalu architektonicznego charakterystycznego dla budownictwa przemysłowego początku XX w. Podziały elewacji kształtowane są za pomocą lizen oraz gzymsów, w tym gzymsu kordonowego i wieńczącego. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte są łukami odcinkowymi lub pełnymi, z zastosowaniem dekoracyjnych nadproży i gzymsów nadokiennych.

W elewacjach zachowały się metalowe kotwy konstrukcyjne oraz elementy wyposażenia technicznego, w tym koła napędowe będące relikami dawnego systemu transmisji mocy.

Układ funkcjonalny obejmował pomieszczenia produkcyjne, magazynowe oraz pomocnicze, w tym sale aparaturowe, magazyny surowców i wyrobów, a także pomieszczenia mieszkalne na wyższych kondygnacjach. Komunikację zapewniały schody zewnętrzne i wewnętrzne, częściowo drewniane, częściowo murowane.

Wartość zabytkowa obiektu wynika z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, zachowanej ceglanej bryły, detalu architektonicznego, relików wyposażenia technicznego oraz znaczenia gorzelni jako świadectwa przemysłowo-przetwórczego zaplecza majątku ziemskiego w Samostrzelu.

Obecnie budynek znajduje się w bardzo złym stanie technicznym. Widoczne są znaczne uszkodzenia murów zewnętrznych, ubytki cegły i spoin, degradacja detalu architektonicznego oraz wtórne przemurowania. Stolarka okienna i drzwiowa uległa niemal całkowitemu zniszczeniu. Zdegradowane są stropy i posadzki, a elementy konstrukcji dachowej są uszkodzone lub częściowo zawalone. Pokrycie dachu jest nieszczelne albo nie zachowało się w części obiektu, co przyczyniło się do dalszej degradacji wnętrza. Część produkcyjna budynku znajduje się w stanie ruiny, a wnętrza są w znacznej mierze nieużytkowane i zdewastowane.

Wskazane jest podjęcie pilnych działań zabezpieczających, obejmujących w szczególności stabilizację konstrukcji murów, zabezpieczenie uszkodzonych partii obiektu, naprawę lub odtworzenie pokrycia dachowego oraz ograniczenie destrukcji wynikającej z działania czynników atmosferycznych. Priorytetowe znaczenie ma zatrzymanie procesów zawilgocenia i dalszej degradacji murów, stropów oraz relików wyposażenia technicznego.

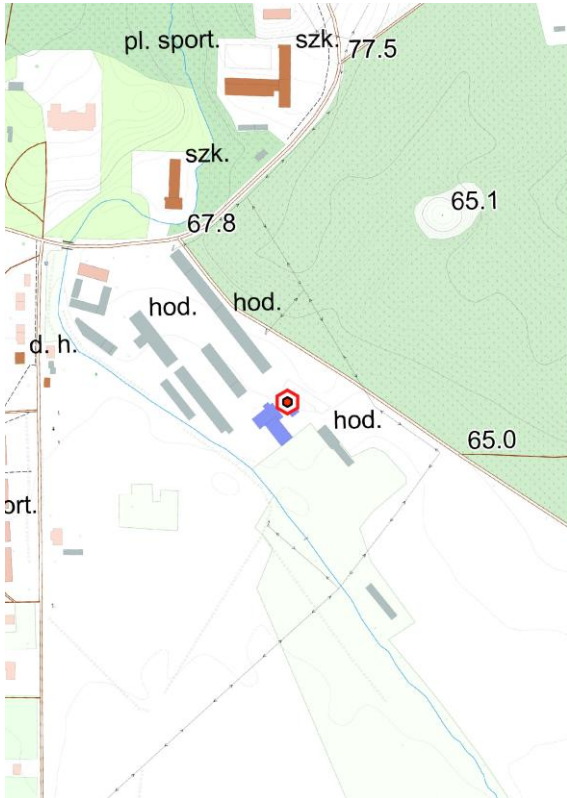
Należy przeprowadzić szczegółową inwentaryzację architektoniczno-konserwatorską obiektu, obejmującą bryłę, układ funkcjonalny, elewacje, detal architektoniczny, konstrukcję, zachowane elementy stolarki oraz relikty wyposażenia technologicznego. Wskazane jest również wykonanie badań materiałowych, konstrukcyjnych i konserwatorskich, w tym rozpoznania stanu cegły, zapraw, tynków oraz zachowanych elementów metalowych i drewnianych.

Istotne jest zachowanie historycznej substancji budowlanej, w tym ceglanego lica elewacji, detalu architektonicznego, gzymsów, lizen, kotew konstrukcyjnych oraz relików wyposażenia technicznego. Prace przy elewacjach powinny obejmować oczyszczenie powierzchni, uzupełnienie ubytków cegły i spoin oraz zabezpieczenie zdegradowanych partii muru z zastosowaniem materiałów i technologii dostosowanych do historycznego charakteru obiektu.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
PŁATKARNIA w zespole FOLWARCZNYM		1910 r.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.140538, 17.443763	
widok w kierunku południowo-zachodnim				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	
					
				Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

8. Historia, opis i wartości

Budynek płatkarni stanowi element zespołu folwarcznego w Samostrzelu, w obrębie dawnego podwórzka gospodarczego. Obiekt usytuowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie gorzelni, z którą był funkcjonalnie powiązany, stanowiąc część zaplecza produkcyjno-magazynowego majątku.

Płatkarnia została wzniesiona około 1910 r., w okresie funkcjonowania majątku pod zarządem hr. Marii Bnińskiej. Budynek pełnił funkcję produkcyjno-magazynową, wpisując się w gospodarczy i przetwórczy charakter zespołu folwarcznego.

Budynek wzniesiono z cegły pełnej palonej, w wątku krzyżowym, jako obiekt nietynkowany. Posadowiony jest na podmurówce z kamienia polnego i cegły ceramicznej.

Obiekt założony został na planie prostokąta, jako budynek niepodpiwniczony, dwukondygnacyjny, z użytkowym poddaszem. Bryła jest zróżnicowana wysokościowo: część środkowa jest najwyższa, część południowa niższa, natomiast część północna jednokondygnacyjna. Budynek nakryty jest dachem dwuspadowym o konstrukcji drewnianej.

Elewacje opracowano w cegle licowej, z zastosowaniem prostych środków artykulacji architektonicznej. Otwory okienne i drzwiowe rozmieszczone są regularnie, a ich obramienia podkreślono detalem ceglany. Otwory drzwiowe i okienne zamknięte są łukami odcinkowymi. W elewacjach występują także blendy oraz podziały wynikające z konstrukcji i pierwotnej funkcji budynku.

Historyczna stolarka drzwiowa była drewniana, deskowa, jednoskrzydłowa, osadzona na zawiasach czopowych, z zamkami skrzynkowymi i nadświetlami. Stolarka okienna obejmowała okna krosnowe, wielopolowe, z otwieraną środkową kwaterą, osadzone w otworach z ceglanymi podokiennikami.

Bryła i forma architektoniczna obiektu podporządkowane są jego pierwotnej funkcji przemysłowo-gospodarczej. Wartość zabytkowa budynku wynika z jego związku funkcjonalnego z gorzelnią, zachowanej ceglanej struktury murów, czytelnej bryły, regularnej kompozycji elewacji oraz znaczenia jako elementu dawnego zaplecza przetwórczego majątku ziemskiego w Samostrzelu.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania budynku należy ocenić jako dostateczny, lepszy niż stan sąsiedniej gorzelni, jednak z widocznymi śladami zużycia technicznego i przekształceń. Zniszczeniu uległa znaczna część stolarki okiennej i drzwiowej. W elewacjach widoczne są lokalne ubytki cegły i spoin, ślady przemurowań oraz wtórnych ingerencji, w tym zamurowania niektórych otworów. Pomimo tych zmian zasadnicza struktura budynku, jego bryła oraz układ przestrzenny pozostają czytelne.

W przypadku podjęcia prac remontowo-konserwatorskich zaleca się prowadzić je z zachowaniem historycznej substancji obiektu. Szczególnie istotne jest zachowanie ceglanej struktury murów oraz detalu architektonicznego, w tym obramień otworów, ceglanych podziałów elewacji i innych elementów wynikających z pierwotnej funkcji produkcyjno-magazynowej budynku.

Wskazane jest odtworzenie stolarki okiennej i drzwiowej w formach odpowiadających historycznym rozwiązaniom, na podstawie zachowanych reliktyw, dokumentacji archiwalnej, materiałów ikonograficznych lub analogii konserwatorskich. W przypadku zachowanych elementów stolarki należy dążyć do ich konserwacji i naprawy.

Ewentualna adaptacja budynku do nowych funkcji powinna uwzględniać zachowanie czytelności jego historycznej funkcji produkcyjno-magazynowej oraz roli w strukturze zespołu folwarcznego.

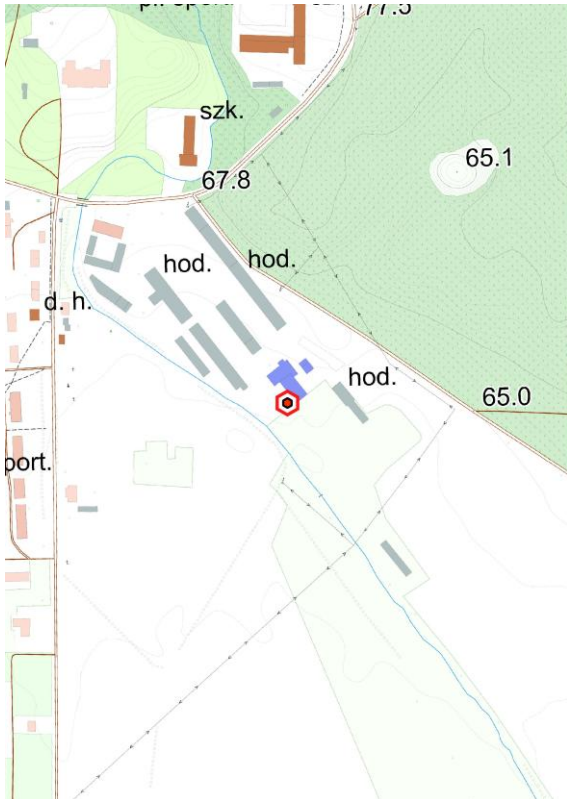
Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
BUDYNEK GOSPODARCZY w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
 widok w kierunku południowo-wschodnim widok w kierunku wschodnim				ulica i nr: Samostrzel	
				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.140096, 17.443518	
 Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	

8. Historia, opis i wartości

Budynek gospodarczy stanowi element historycznego zespołu folwarcznego. Folwark pełnił funkcję gospodarczego i hodowlanego zaplecza majątku, obejmując liczne obiekty związane z produkcją rolną, hodowlą zwierząt oraz przetwórstwem, w tym m.in. gorzelnię, płatkarnię, stajnie, obory, stodoły, budynki magazynowe i pomocnicze.

Opisywany budynek zlokalizowany jest w południowej części zespołu folwarcznego, w bezpośrednim sąsiedztwie gorzelni oraz historycznego ogrodzenia wyznaczającego granice założenia. Ze względu na sąsiedztwo dawnego wybiegu dla koni budynek mógł pełnić funkcję pomocniczą związaną z obsługą hodowli lub zapleczem gospodarczym tej części założenia.

Budynek wzniesiono na planie prostokąta jako niewielki obiekt gospodarczy o murowanej konstrukcji ceglanej. Zachowane fragmenty ścian wykonane są z cegły ceramicznej w wątku krzyżowym. W murach widoczne są pozostałości dawnych otworów drzwiowych oraz fragmenty historycznej stolarki. Zachowały się również relikty otworów okiennych, a także fragmenty historycznych nadproży.

Istotną cechą budynku jest jego powiązanie z ogrodzeniem folwarcznym. Mur ogrodzeniowy dochodzi miejscami bezpośrednio do ścian obiektu, co wskazuje na jego integralne funkcjonowanie w obrębie zamkniętej przestrzeni gospodarczej folwarku. Lokalizacja przy przejściu w ogrodzeniu oraz sąsiedztwo dawnego wybiegu dla koni wzmacniają interpretację obiektu jako budynku pomocniczego, związanego z obsługą części hodowlanej lub gospodarczej założenia.

Budynek stanowi przykład drobnej architektury gospodarczej dawnego majątku ziemskiego.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania budynku należy określić jako bardzo zły. Obiekt pozbawiony jest dachu, przez co utracił ochronę konstrukcji przed wpływem czynników atmosferycznych. Zachowane są jedynie fragmenty ścian murowanych, miejscami wykazujące znaczne uszkodzenia, ubytki cegieł oraz lokalne rozwarstwienia. Brak przekrycia doprowadził do postępującej degradacji murów, zawilgocenia oraz osłabienia struktury ceglanej. Relikty otworów okiennych i drzwiowych pozostają czytelne, natomiast stolarka zachowała się jedynie fragmentarycznie. Obiekt znajduje się obecnie w otoczeniu intensywnie rozwijającej się zieleni. Samosiewy drzew i krzewów rosnące w bezpośrednim sąsiedztwie murów powodują dodatkowe zawilgocenie oraz mogą prowadzić do dalszego uszkodzania konstrukcji przez systemy korzeniowe.

Zaleca się podjęcie działań zabezpieczających. W pierwszej kolejności wskazane jest zabezpieczenie murów, w tym korony ścian, oraz ograniczenie wpływu opadów atmosferycznych na zachowaną substancję budowlaną.

Ewentualna rekonstrukcja ścian oraz odbudowa dachu powinna zostać poprzedzona analizą historyczną oraz rozpoznaniem architektonicznym, pozwalającym określić historyczną formę konstrukcji i pokrycia. Należy również uporządkować otoczenie budynku poprzez usunięcie samosiewów drzew i krzewów bezpośrednio przy murach, przy jednoczesnym zachowaniu wartościowej zieleni związanej z zespołem folwarcznym.

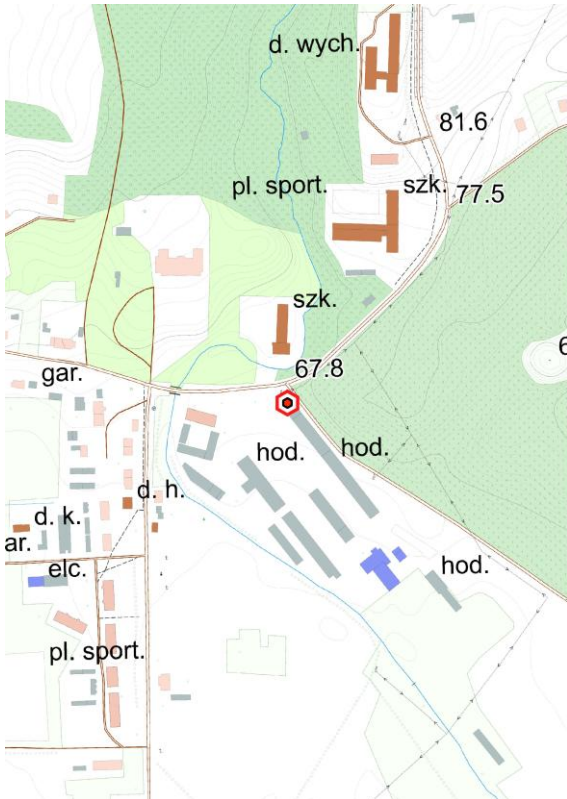
Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
STODOŁA w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.141984, 17.441965	
widok w kierunku południowo-zachodnim				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	
					
				Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K	

Samostrzel jest miejscowością o historycznym rodowodzie, której układ przestrzenny i charakter w znacznym stopniu ukształtowane zostały przez funkcjonowanie rozległego majątku ziemskiego. Jego centrum stanowi zespół pałacowo-parkowy, pełniący niegdyś funkcję reprezentacyjną i rezydencjonalną, z którym powiązane było zaplecze gospodarcze w postaci zespołu folwarcznego.

Budynek dawnej stodoły zlokalizowany jest w części gospodarczej założenia, bezpośrednio przy drodze prowadzącej od zespołu pałacowo-parkowego w kierunku miejscowości Łódzia. Budynek usytuowany jest wzdłuż drogi i wraz z przyległymi stodołami tworzy długi, zwarty ciąg zabudowy gospodarczej, wyznaczający jedną z pierzei tej części folwarku.

Budynek założony został na planie wydłużonego prostokąta jako obiekt parterowy o znacznej długości. W późniejszym okresie został zaadaptowany na garaże oraz pomieszczenia do przechowywania sprzętu rolniczego, co wiązało się z istotnymi przekształceniami elewacji, zwłaszcza od strony podwórza gospodarczego.

Ściany budynku wykonane są z cegły pełnej, historycznie nietynkowanej. Charakter ten pozostaje najlepiej czytelny w górnych partiach elewacji oraz w elewacji od strony drogi. Od strony podwórza gospodarczego elewacja została w znacznym stopniu przekształcona poprzez wprowadzenie dużych otworów wjazdowych oraz wtórnych bram garażowych, częściowo metalowych, częściowo drewnianych. W tej elewacji widoczne są także wtórne tynki, naprawy, przemurowania oraz zróżnicowane materiały wykończeniowe, związane z adaptacją obiektu na potrzeby garażowe i magazynowe.

W górnej partii elewacji podwórzowej zachowany jest malowany napis o treści „PALENIE WZBRONIONE!”. Powyżej otworów wjazdowych widoczny jest również pas drobnych przeszkleń lub otworów doświetlających, wprowadzony wtórnie albo związany z późniejszą fazą użytkowania budynku.

Elewacja od strony drogi zachowała w większym stopniu historyczny charakter w partii górnej. Widoczna jest tam ceglana struktura muru, rytmiczne podziały elewacji, pionowe lizeny, prosty detal ceglany, gzyms podokapowy oraz fryz z dekoracyjnym układem cegieł. W elewacji tej występują wąskie otwory wentylacyjne oraz dawne otwory o zróżnicowanej formie, częściowo zamurowane. Dolna partia elewacji od strony drogi została wtórnie otynkowana i jest silnie zdegradowana. Widoczne są ubytki tynków, odsłonięcia ceglanego muru, przemurowania, zawilgocenia oraz współczesne graffiti. Czytelny pozostaje również duży, łukowo zamknięty otwór, obecnie zamurowany i otynkowany, świadczący o wcześniejszym układzie funkcjonalnym budynku.

Pomimo licznych wtórnych przekształceń, zwłaszcza w obrębie otworów wjazdowych i dolnych partii elewacji, budynek zachował czytelną wydłużoną bryłę, fragmenty historycznej ceglanej struktury murów oraz elementy detalu charakterystycznego dla zabudowy gospodarczej zespołu folwarcznego.

Stan zachowania budynku należy określić jako dostateczny, z wyraźnymi śladami przekształceń i zużycia materiałowego. Największe zmiany dotyczą elewacji od strony podwórza gospodarczego, gdzie wprowadzono współczesne bramy garażowe, wtórne tynki, naprawy oraz liczne przemurowania. Stolarka i wrota mają w większości charakter wtórny, choć część drewnianych wrót zachowuje tradycyjny sposób opracowania.

Elewacja od strony drogi zachowała w większym stopniu historyczny charakter w partii górnej, gdzie czytelna jest ceglana struktura muru, rytmiczne podziały, lizeny, gzyms podokapowy oraz dekoracyjny fryz ceglany. Dolna partia tej elewacji jest jednak silnie zdegradowana, wtórnie otynkowana i miejscami uszkodzona. Widoczne są ubytki tynków, odsłonięcia ceglanego muru, ubytki spoin, lokalne uszkodzenia cegły, zamurowania otworów oraz współczesne graffiti. Pomimo tych przekształceń zasadnicza bryła budynku oraz jego relacje przestrzenne w obrębie zespołu folwarcznego pozostają czytelne.

Zaleca się prowadzenie prac remontowych i porządkowych z poszanowaniem zachowanej substancji zabytkowej oraz charakteru zespołu folwarcznego. W przypadku wtórnych tynków należy przeprowadzić rozpoznanie stanu zachowania ceglanego lica muru. Jeżeli stan cegły na to pozwala, można rozważyć usunięcie wtórnych tynków i przywrócenie czytelności historycznej struktury ceglanej. W przeciwnym razie należy uporządkować tynki w sposób dostosowany do charakteru obiektu.

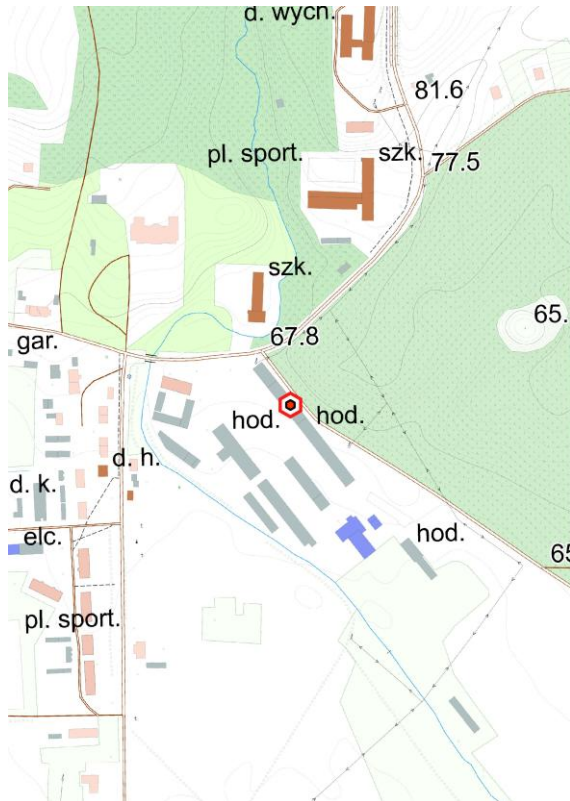
Prace przy elewacji od strony drogi powinny koncentrować się na zabezpieczeniu ceglanej struktury muru, uzupełnieniu ubytków cegły i spoin oraz zachowaniu istniejącego detalu architektonicznego. Wskazane jest oczyszczenie elewacji z zabrudzeń, nawarstwień oraz współczesnych graffiti przy zastosowaniu metod niepowodujących uszkodzenia cegły i zapraw.

W elewacji od strony podwórza gospodarczego zaleca się uporządkowanie wtórnych bram, tynków i przemurowań w sposób ograniczający ich dysharmonijny wpływ na odbiór obiektu.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
STODOŁA II w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.141643, 17.442426	
widok w kierunku południowo-zachodnim				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	

8. Historia, opis i wartości

Budynek stanowi element zespołu folwarcznego. Obiekt usytuowany jest wzdłuż drogi prowadzącej w kierunku miejscowości Łódzia i wraz z pozostałymi budynkami gospodarczymi tworzy czytelną pierzeję zabudowy dawnego założenia folwarcznego. Układ przestrzenny odzwierciedla historyczne powiązania funkcjonalne pomiędzy częścią rezydencjonalną a zapleczem gospodarczym majątku.

Opisywany obiekt jest budynkiem dawnej stodoły o wydłużonej, parterowej bryle, założonej na planie prostokąta. Wzniesiony został z cegły pełnej. Elewacje posiadają czytelny podział na dolną partię tynkowaną oraz górną partię z nietynkowanym licem ceglanym. Obecnie budynek nie posiada pokrycia dachowego, co przyczynia się do postępującej degradacji jego struktury.

Elewacje opracowano w sposób prosty, z zastosowaniem oszczędnego detalu ceglanego. W górnej części ścian widoczny jest dekoracyjny fryz, ząbkowany gzyms podokapowy oraz pionowe lizeny porządkujące kompozycję elewacji. Nad jednym z otworów wejściowych znajduje się ceglany motyw krzyża, stanowiący charakterystyczny element dekoracyjny budynku.

W elewacji od strony podwórza gospodarczego znajdują się otwory wejściowe i wjazdowe, w tym szeroki przejazd zamknięty łukiem odcinkowym, pierwotnie pełniący funkcję bramy przejazdowej. Część otworów została wtórnie przekształcona poprzez wprowadzenie współczesnych drzwi i bram o uproszczonej formie.

Elewacja od strony drogi zachowała bardziej jednorodny charakter architektoniczny, z czytelnym rytmem otworów oraz detalem ceglanego opracowania. Występujące w niej otwory, częściowo zamurowane lub przekształcone, wskazują na historyczny sposób użytkowania budynku jako obiektu magazynowego, związanego ze składowaniem płodów rolnych. Na elewacjach widoczne są również wtórne instalacje techniczne, zakłócające odbiór historycznej formy budynku.

Charakterystycznym elementem elewacji są wąskie, pionowe otwory wentylacyjne, zgrupowane najczęściej po trzy w jednym polu. Stanowiły one element systemu przewietrzania wnętrza stodoły, istotny dla przechowywania płodów rolnych, zwłaszcza zboża i siana.

Wartość zabytkowa budynku wynika z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, zachowanej wydłużonej bryły, ceglanej struktury murów, prostego detalu architektonicznego, czytelnych otworów wentylacyjnych oraz relacji przestrzennych z pozostałą zabudową gospodarczą.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania budynku należy określić jako zły. Zachowana jest czytelna bryła obiektu oraz zasadniczy układ elewacji z historycznym detalem ceglanym, jednak budynek nie posiada pokrycia dachowego, co powoduje postępującą degradację jego struktury. Widoczne są liczne ubytki i odspojenia tynków w dolnych partiach ścian, ślady zawilgocenia oraz degradacji materiału. W partiach ceglanych występują miejscowe uszkodzenia spoin oraz ubytki cegieł. Stolarka drzwiowa i bramna ma w większości charakter wtórny i nie nawiązuje do historycznej formy obiektu.

Zaleca się pilne przeprowadzenie prac zabezpieczających i remontowo-konserwatorskich z poszanowaniem historycznej substancji zabytkowej. W pierwszej kolejności należy zabezpieczyć koronę murów oraz przywrócić pokrycie dachowe w formie odpowiadającej historycznemu charakterowi budynku, z zachowaniem jego bryły i geometrii dachu.

Wskazane jest uporządkowanie elewacji poprzez ograniczenie przypadkowych przemurowań, naprawę zdegradowanych partii murów oraz ujednolicenie wykończenia dolnych partii ścian. Należy zachować i poddać konserwacji detal ceglany, w tym fryzy, gzymsy, lizeny oraz obramienia otworów. Prace powinny obejmować oczyszczenie elewacji, uzupełnienie ubytków cegły i spoin oraz zabezpieczenie miejsc narażonych na dalsze zawilgocenie.

Szczególnej ochrony wymagają charakterystyczne otwory wentylacyjne, stanowiące istotny element związany z dawną funkcją gospodarczą budynku. W przypadku wymiany stolarki drzwiowej i bramnej zaleca się stosowanie form, materiałów i podziałów nawiązujących do historycznego charakteru obiektu.

Istotne jest również zachowanie układu przestrzennego całego ciągu zabudowy gospodarczej, który stanowi ważny element kompozycji zespołu folwarcznego.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
STODOŁA później OWCZARNIA w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.141182, 17.443054	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	

8. Historia, opis i wartości

Budynek stanowi element zespołu folwarcznego w Samostrzelu. Obiekt usytuowany jest wzdłuż drogi prowadzącej w kierunku miejscowości Łódzia i wraz z sąsiednimi budynkami gospodarczymi tworzy długi, zwarty ciąg zabudowy, wyznaczający wschodnią granicę części gospodarczej założenia. Układ ten zachowuje czytelne relacje przestrzenne właściwe dla historycznego zespołu folwarcznego, w którym zabudowa gospodarcza organizowana była w sposób funkcjonalny i zwarty.

Opisywany obiekt jest budynkiem dawnej stodoły, wtórnie przekształconym na owczarnię. Posiada wydłużoną, parterową bryłę założoną na planie prostokąta, dostosowaną pierwotnie do funkcji magazynowej, a następnie inwentarskiej. Budynek jest murowany z cegły pełnej, obecnie w dużej mierze przesłoniętej przez wtórne warstwy tynków pokrywające niemal całość elewacji.

W partii przyziemia widoczne są niewielkie, regularnie rozmieszczone otwory okienne, a także większe otwory drzwiowe i wjazdowe, częściowo przekształcone i wyposażone we współczesną stolarkę. Czytelne są liczne przekształcenia związane z adaptacją obiektu do nowych funkcji, obejmujące wprowadzenie wtórnych tynków, przemurowania otworów, zmiany w układzie stolarki oraz lokalne naprawy murów.

Budynek nakryty jest dachem dwuspadowym, którego pokrycie stanowią płyty faliste. Materiał ten ma charakter wtórny i nie odpowiada historycznemu charakterowi zabudowy folwarcznej.

Pomimo licznych ingerencji zachowana została zasadnicza bryła budynku oraz jego relacje przestrzenne w obrębie ciągu zabudowy folwarcznej. Wartość zabytkowa obiektu wynika przede wszystkim z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu gospodarczego, zachowanej wydłużonej bryły, relacji z sąsiednimi stodołami oraz czytelnego usytuowania w pierzei zabudowy folwarcznej.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania obiektu należy określić jako zły. Szczególnie widoczna jest degradacja wtórnych tynków, które ulegają intensywnemu odspajaniu i ubytkom, odsłaniając miejscami historyczny mur ceglany. Zjawisku temu towarzyszą ślady zawilgocenia oraz erozji materiału, zwłaszcza w dolnych partiach ścian. Stolarka okienna, drzwiowa i bramna jest w dużej mierze zdegradowana, wtórna lub przypadkowa, a część otworów została zabezpieczona prowizorycznie. Obiekt jest silnie przekształcony i zaniedbany, jednak zachowuje czytelną bryłę oraz relacje przestrzenne w obrębie ciągu zabudowy folwarcznej.

Zaleca się przeprowadzenie kompleksowych prac remontowych i konserwatorskich, obejmujących w pierwszej kolejności zabezpieczenie substancji budowlanej przed dalszą degradacją. Wskazane jest uporządkowanie wtórnych, zniszczonych warstw tynkarskich oraz rozpoznanie stanu zachowania ceglanoego łoża muru pod tynkiem. W przypadku potwierdzenia dobrego stanu cegły oraz zasadności konserwatorskiej takiego działania można rozważyć częściowe odsłonięcie i konserwację historycznego muru ceglanoego.

Należy uzupełnić ubytki w murze i spoinach, przeprowadzić naprawę zdegradowanych partii elewacji oraz podjąć działania ograniczające zawilgocenie ścian, poprzedzone rozpoznanie przyczyn degradacji. Prace powinny być prowadzone z zastosowaniem materiałów i technologii dostosowanych do historycznego charakteru obiektu.

Wskazana jest wymiana wtórnego pokrycia dachowego na materiał bardziej odpowiadający historycznemu charakterowi zabudowy folwarcznej, przy zachowaniu formy i geometrii dachu. Jeżeli potwierdzą to materiały archiwalne lub rozpoznanie konserwatorskie, można rozważyć zastosowanie dachówki ceramicznej.

W zakresie stolarki zaleca się wprowadzenie rozwiązań spójnych z charakterem obiektu, nawiązujących formą, materiałem i podziałami do historycznej zabudowy gospodarczej. Należy zachować czytelność bryły budynku oraz jego rolę w kompozycji całego ciągu zabudowy, stanowiącego ważny element historycznego układu folwarcznego.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
OBORA później CHLEWNIA w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
 widok w kierunku północno-wschodnim widok w kierunku południowo-zachodnim				ulica i nr: Samostrzel	
				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.140353, 17.442630	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	

8. Historia, opis i wartości

Samostrzel stanowi przykład miejscowości, której historyczny układ przestrzenny został w znacznym stopniu ukształtowany przez funkcjonowanie rozległego majątku ziemskiego z zespołem pałacowo-parkowym i zapleczem folwarcznym. Zabudowa gospodarcza koncentruje się w wyodrębnionej części założenia, tworząc zwarty układ z wewnętrznym dziedzińcem, otoczony budynkami o różnicowanych funkcjach produkcyjnych, magazynowych i inwentarskich. Obiekt dawnej obory, później przekształconej na chlewnię, stanowi element tej struktury i współtworzy południowo-zachodnią pierzeję zespołu.

Budynek wzniesiony został w technologii murowanej z cegły, co obecnie jest czytelne w miejscach ubytków tynku. Posiada wydłużoną, prostokątną bryłę, nakrytą dachem dwuspadowym. Pokrycie dachowe stanowią płyty faliste, będące materiałem wtórnym. W połaci dachu widoczne są liczne lukarny, prawdopodobnie wprowadzone wtórnie w związku z późniejszą adaptacją budynku.

Elewacje są tynkowane, przy czym znaczna część tynków uległa degradacji i odspojeniu, odsłaniając historyczny mur ceglany. W partiach przyziemia oraz w rejonie styku z nieistniejącą dziś stajnią widoczne są przebarwienia, zawilgocenia oraz ślady silnego oddziaływania czynników zewnętrznych.

Otwory okienne zachowane są niejednorodnie. Część z nich pozostaje bez stolarki lub jest zniszczona, część została wtórnie przekształcona poprzez montaż współczesnej stolarki o podziałach niedostosowanych do historycznego charakteru obiektu. Nieliczne relikty okien wielopolowych zachowały się w bardzo złym stanie technicznym.

Wzdłuż elewacji dostawiono wtórne, lekkie zadaszenia związane z późniejszym użytkowaniem obiektu jako chlewni i dostosowaniem go do obsługi zwierząt.

Budynek funkcjonował historycznie w powiązaniu z sąsiednią wolarną oraz nieistniejącą dziś stajnią koni roboczych, co wskazuje na jego rolę w dawnym układzie inwentarskim folwarku.

Wartość zabytkowa obiektu wynika z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, zachowanej wydłużonej bryły, relacji z sąsiednią zabudową inwentarską oraz czytelnego związku z organizacją gospodarki hodowlanej majątku w Samostrzelu.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania obiektu należy określić jako zły. Widoczna jest zaawansowana degradacja tynków, zawilgocenie murów oraz uszkodzenia konstrukcji dachu. Pokrycie wykonane z płyt falistych jest silnie zdegradowane i porośnięte nawarstwieńcami biologicznymi, w tym mchami i porostami. Stolarka okienna w większości nie zachowała się lub została wtórnie przekształcona, a istniejące relikty znajdują się w złym stanie technicznym. Obiekt nosi ślady wieloletniego braku bieżącej konserwacji oraz doraźnego użytkowania.

W pierwszej kolejności wskazane jest podjęcie działań zabezpieczających, obejmujących ocenę i naprawę konstrukcji dachu oraz docelową wymianę zdegradowanego pokrycia z płyt falistych, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Nowe pokrycie powinno być dostosowane do historycznego charakteru obiektu, przy zachowaniu formy i geometrii dachu.

Konieczne jest zahamowanie procesów degradacji murów poprzez rozpoznanie przyczyn zawilgocenia, uzupełnienie ubytków tynków oraz zabezpieczenie odsłoniętych partii ceglanego muru. Prace powinny być prowadzone z zastosowaniem materiałów i technologii dostosowanych do historycznego charakteru budynku. Należy dążyć do przywrócenia właściwych podziałów okiennych, zgodnych z charakterem zabudowy folwarcznej.

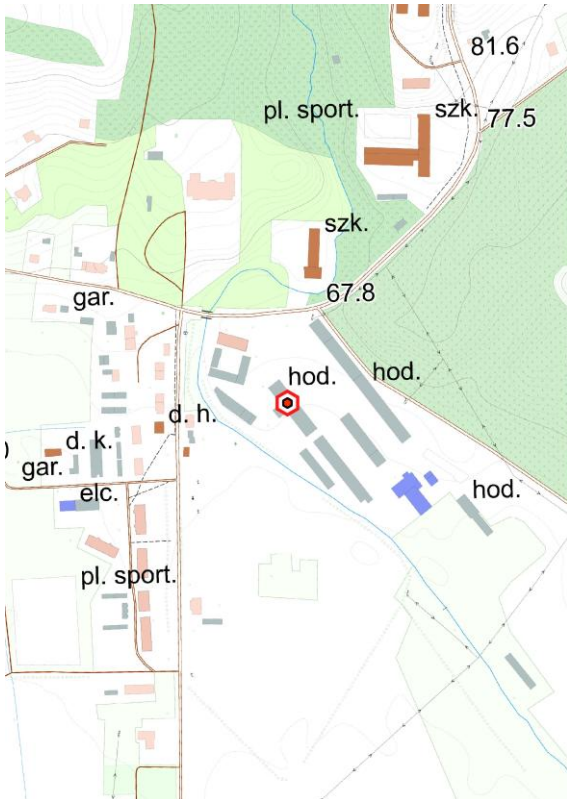
Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
WOLARNIA później CHLEWIA w zespole FOLWARCZNYM		XIX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
				ulica i nr: Samostrzel	
widok w kierunku północno-wschodnim				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.141224, 17.441438	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	
					
Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K					

8. Historia, opis i wartości

Budynek wolarni, przekształconej później w chlewnię, zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części gospodarczej zespołu folwarcznego. Jego skala i usytuowanie wskazują na istotną rolę w strukturze gospodarczej dawnego folwarku.

Obiekt ma formę wydłużonego, parterowego budynku założonego na planie prostokąta, z dobudowaną prostopadłe krótszą częścią, co nadaje bryle częściowo rozczłonkowany charakter. Całość przykryta jest dachem dwuspadowym o niewielkim nachyleniu, obecnie pokrytym blachą w kolorze czerwonym, stanowiącą materiał wtórny.

Elewacje są tynkowane i utrzymane w prostej, użytkowej formie, pozbawionej rozbudowanego detalu dekoracyjnego. W partiach, w których tynk uległ zniszczeniu i odspojeniu, widoczna jest historyczna struktura muru wykonanego z cegły ceramicznej. Rozwiązanie to odpowiada tradycyjnej technologii wznoszenia zabudowy folwarcznej.

Charakterystycznym elementem elewacji jest rytmiczny układ niewielkich, prostokątnych otworów okiennych, rozmieszczonych wzdłuż dłuższej ściany budynku. Część okien posiada wielopolowe podziały, m.in. 16- i 8-polowe, typowe dla użytkowej zabudowy gospodarczej. Układ otworów odpowiada dawnej funkcji inwentarskiej obiektu, wymagającej doświetlenia i wentylacji wewnątrz.

W elewacjach występują także większe otwory drzwiowe i wjazdowe, częściowo zamknięte współczesnymi wrotami. Wzdłuż elewacji widoczne są wtórnie dobudowane, lekkie daszki, prawdopodobnie związane z późniejszym użytkowaniem budynku jako chlewni i służące ochronie wejść lub wybiegów dla zwierząt. W kalenicy dachu znajduje się szereg niewielkich kominów lub wywietrzników, związanych z wentylacją wnętrza.

Bryła budynku jest masywna, horyzontalna i podporządkowana funkcji gospodarczej. Wartość zabytkowa obiektu wynika z jego roli w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, zachowanej skali i bryły, czytelnej funkcji inwentarskiej oraz relacji przestrzennych z pozostałą zabudową gospodarczą Samostrzela.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania budynku należy określić jako dostateczny. Forma, skala i zasadnicza bryła obiektu pozostają czytelne, jednak elewacje wykazują oznaki degradacji, w tym ubytki, zabrudzenia i miejscowe odspojenia tynków. Pokrycie dachowe ma charakter współczesny. Otoczenie budynku jest zaniedbane, co obniża jego czytelność w strukturze zespołu folwarcznego.

Zaleca się zachowanie budynku jako istotnego elementu zabudowy folwarcznej, ze względu na jego skalę, funkcję inwentarską oraz rolę w kompozycji zaplecza gospodarczego. Wskazane jest przeprowadzenie prac remontowych obejmujących naprawę i uporządkowanie tynków, ujednolicenie kolorystyki elewacji oraz zachowanie rytmu otworów okiennych i drzwiowych. Prace powinny być prowadzone z poszanowaniem prostego, gospodarczego charakteru budynku.

W dalszej perspektywie można rozważyć wymianę współczesnego pokrycia dachowego na materiał bardziej odpowiadający historycznemu charakterowi obiektu, przy zachowaniu formy i geometrii dachu. Istotne jest również uporządkowanie otoczenia oraz ograniczenie przypadkowych przekształceń, tak aby podkreślić rolę budynku w układzie przestrzennym zespołu folwarcznego.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość	
1. Nazwa		2. Czas powstania		SAMOSTRZEL	
GARAŻE NA LOKOMOBILE w zespole FOLWARCZNYM		prawdopodobnie XIX/XX w.			
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres	
 widok w kierunku północno-wschodnim widok w kierunku południowo-zachodnim				ulica i nr: Samostrzel	
				nr działki: 135/5	
				współrzędne: 53.141120, 17.440768	
				5. Przynależność administracyjna	
				województwo kujawsko-pomorskie	
				powiat nakielski	
				gmina Sadki	
				6. Formy ochrony	
				Obiekt ujęty w wojewódzkiej ewidencji zabytków	

Samostrzel należy do miejscowości, których historyczny układ przestrzenny został w znacznym stopniu ukształtowany przez funkcjonowanie dawnego majątku ziemskiego. Zaplecze gospodarcze rezydencji zorganizowano w formie zwartego zespołu folwarcznego, z czytelnym układem dziedzińców, dróg wewnętrznych oraz ciągów zabudowy o zróżnicowanych funkcjach produkcyjnych, inwentarskich, magazynowych i technicznych.

Budynek garażowy dla lokomobili zlokalizowany jest w północno-zachodniej części zespołu folwarcznego, w bezpośrednim sąsiedztwie dawnej kuźni, z którą tworzy wspólny ciąg zabudowy. Obiekty te wyznaczają fragment pierzei ograniczającej założenie i stanowią część zaplecza technicznego majątku, związanego z obsługą urządzeń mechanicznych wykorzystywanych w gospodarstwie.

Budynek ma formę parterowej, wydłużonej bryły założonej na planie prostokąta, o wyraźnie użytkowym charakterze. Najbardziej charakterystycznym elementem obiektu jest elewacja frontowa, w której wyróżnia się część środkowa wykonana z cegły licowej, z dwoma dużymi otworami wjazdowymi zamkniętymi łukiem odcinkowym. Otwory te umożliwiały wprowadzenie do wnętrza lokomobili lub innych maszyn gospodarczych.

Do bryły głównej przylega boczna, tynkowana część o prostszej formie, z dodatkowymi otworami drzwiowymi zamkniętymi drewnianymi wrotami. Całość przykryta jest dachem o niewielkim spadku, podporządkowanym użytkowemu charakterowi budynku i podkreślającym jego horyzontalną bryłę.

Elewacja tylna jest znacznie bardziej uproszczona, otynkowana, z niewielkimi prostokątnymi oknami rozmieszczonymi nieregularnie. W znacznym stopniu przesłania ją samosiewna roślinność, co utrudnia odbiór tej części obiektu.

Wartość zabytkowa budynku wynika z jego funkcji w strukturze dawnego zespołu folwarcznego, związku z technicznym zapleczem majątku, relacji przestrzennej z dawną kuźnią oraz zachowanej formy z dużymi otworami wjazdowymi i ceglana częścią elewacji frontowej.

Stan zachowania obiektu należy określić jako dostateczny. Zasadnicza forma budynku oraz najważniejsze elementy funkcjonalne, w tym duże otwory wjazdowe i ceglane łukowe nadproża, pozostają zachowane i czytelne. Jednocześnie fragmenty tynkowane są zdegradowane, z widocznymi ubytkami, zabrudzeniami i miejscowymi uszkodzeniami. Część stolarki drzwiowej jest zużyta lub wtórnie przekształcona. Otoczenie budynku jest zaniedbane i porośnięte roślinnością, co obniża czytelność obiektu oraz jego relacji z sąsiednią zabudową folwarczną.

Zaleca się zachowanie bryły budynku jako elementu zaplecza technicznego zespołu folwarcznego, ze szczególnym uwzględnieniem charakterystycznej elewacji frontowej z dużymi, łukowo zamkniętymi otworami wjazdowymi. Wskazane jest przeprowadzenie prac remontowych obejmujących naprawę tynków, oczyszczenie i zabezpieczenie ceglanej partii elewacji oraz zachowanie ceglanego detalu, w tym łukowych nadproży.

W zakresie stolarki drzwiowej zaleca się konserwację i naprawę zachowanych elementów, a w przypadku konieczności wymiany – zastosowanie rozwiązań materiałem, formą i podziałami dostosowanych do historycznego, technicznego charakteru obiektu.

Należy uporządkować otoczenie budynku, w tym usunąć nadmiar roślinności, aby przywrócić czytelność jego formy i relacji z sąsiednią zabudową. Wszelkie działania powinny zmierzać do zachowania prostego, technicznego charakteru obiektu, bez wprowadzania zbędnych przekształceń.

Prace budowlane przy obiekcie wymagające pozwolenia na budowę lub zgłoszenia podlegają uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w trybie przepisów Prawa budowlanego oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zaleca się również wcześniejsze konsultacje z urzędem ochrony zabytków na etapie planowania prac, w tym prac niewymagających pozwolenia.

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU

1. Nazwa

POZOSTAŁOŚCI OGRODZENIA w zespole FOLWARCZNYM

2. Czas powstania

XIX w.

3. Miejscowość

SAMOSTRZEL

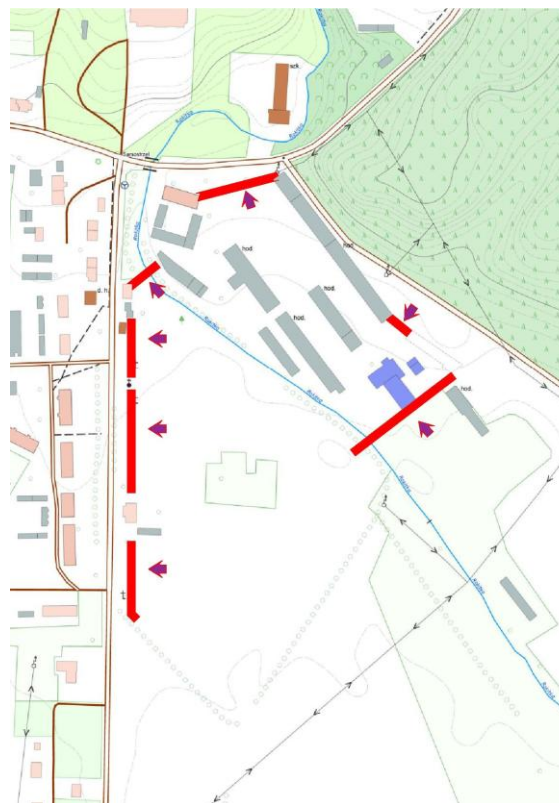
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

widok w kierunku południowym

fragment od zachodu przy kaplicy, widok w kierunku północno-zachodnim

Gmina Sadki – fragment mapy lokalizacyjnej z zaznaczoną lokalizacją obiektu. Opracowanie własne w środowisku QGIS na podstawie usługi BDOT10K

4. Adres

ulica i nr: **Samostrzel**

nr działki: **135/5, 134; 137/10**

współrzędne: **53.139849, 17.443442;**
53.139844, 17.439785

5. Przynależność administracyjna

województwo **kujawsko-pomorskie**

powiat **nakielski**

gmina **Sadki**

6. Formy ochrony

Obiekt ujęty w **wojewódzkiej ewidencji zabytków**

Obiekt ujęty w **Gminnej ewidencji zabytków** Gminy Sadki, przyjętej **Zarządzeniem nr 94.2022** Wójta Gminy Sadki z dnia 1 grudnia 2022 r.

8. Historia, opis i wartości

Zachowane fragmenty ogrodzenia zespołu folwarcznego stanowią element historycznej organizacji przestrzennej dawnego majątku ziemskiego Bnińskich. Ogrodzenie wyznaczało granice części gospodarczej założenia oraz porządkowało relacje pomiędzy folwarkiem, drogami dojazdowymi i otaczającymi terenami.

Do dziś zachowały się wybrane odcinki historycznego ogrodzenia, m.in. przy gorzelni, od strony północnej przy budynku stodoły oraz od strony zachodniej przy kaplicy św. Stanisława Kostki. Fragmenty te wykonane są z cegły ceramicznej, w technice murowanej, z zastosowaniem tradycyjnego wątku ceglanego. W części odcinków czytelne są ceglane słupki, rytmiczny podział przęsła oraz ażurowe opracowanie muru z regularnymi prześwitami.

Ogrodzenie stanowiło ważny element kompozycyjny i funkcjonalny zespołu folwarcznego. Jego zachowane fragmenty pozwalają odczytać historyczny przebieg granic części gospodarczej majątku oraz sposób wydzielenia i organizacji przestrzeni folwarcznej.

Wartość zabytkowa ogrodzenia wynika z jego związku z dawnym zespołem folwarcznym, tradycyjnej ceglanej konstrukcji, czytelnego przebiegu zachowanych odcinków, rytmicznego podziału przęsła oraz roli w kształtowaniu historycznego krajobrazu gospodarczego Samostrzela.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania zachowanych fragmentów ogrodzenia należy określić jako dostateczny. Ochroną należy objąć przede wszystkim fragmenty: przy gorzelni, od strony północnej przy budynku stodoły oraz od strony zachodniej przy kaplicy. Zachowane odcinki utrzymują czytelny przebieg i zasadniczą formę, jednak widoczne są ubytki cegieł, uszkodzenia powierzchni muru, degradacja spoin oraz miejscowe rozluźnienia struktury.

Zaleca się zachowanie wskazanych fragmentów ogrodzenia wraz z ich przebiegiem, materiałem i charakterystycznym ceglanym opracowaniem. Prace powinny obejmować oczyszczenie muru, uzupełnienie ubytków cegieł, naprawę spoin oraz zabezpieczenie uszkodzonych partii, z zastosowaniem materiałów i technologii dostosowanych do historycznego charakteru obiektu. Należy unikać zapraw cementowych oraz nowych elementów technicznych zaburzających odbiór ogrodzenia.

Prace przy zachowanych fragmentach ogrodzenia należy prowadzić z poszanowaniem wartości zabytkowych, z uwzględnieniem zakresu ochrony, a w przypadkach wymaganych przepisami – po uzyskaniu stosownych uzgodnień lub pozwoleń właściwego organu ochrony zabytków.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

**Kinga Makowska
Michał Horbowicz
Ochrona Zabytków KRESY
03.2026 r.**

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków